

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Εξετάζεται η διαχρονική πορεία μιας οικογένειας της Σάμου από τον 18^ο ως τον 20^ό αιώνα. Πρόκειται για οικογένεια της οποίας οι εκπρόσωποι πρωταγωνίστησαν σε διάφορα σημαντικά γεγονότα της σαμιακής ιστορίας. Με τον τρόπο αυτό, καθώς γίνεται πλήρης επιστημονική αξιοποίηση των υπαρχόντων βιβλιογραφικών αναφορών και αρχειακών πηγών, προστίθεται μια συμβολή στη σαμιακή προσωπογραφία, αλλά και διερευνώνται και συμπληρώνονται ορισμένα από τα γεγονότα της τοπικής σαμιακής ιστορίας, στο κρίσιμο για την ευρύτερη περιοχή διάστημα της εποχής στην οποία η μελέτη αναφέρεται.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Σάμος, προσωπογραφία, οικογένεια, ελληνική επανάσταση, Ηγεμονία της Σάμου.

ABSTRACT: The present study examines diachronically (18th until 20th centuries) a family from Samos. Its members played a prominent role in various important events of the Samian history. This discussion, which makes use of the existing bibliographical references and archive sources, on the one hand, constitutes a contribution to the Samian historic biography and, on the other hand, investigates and adds to a certain number of events of the local Samian history within the aforementioned period of time, which is of crucial importance for the area.

KEY WORDS: Samos, historic biography, family, Greek revolution, Hegemony of Samos.

Η ανασυγκρότηση της ιστορικής πορείας μιας οικογένειας, ιδίως όταν οι ρίζες της βρίσκονται βαθιά πίσω στο χρόνο, δεν είναι διόλου εύκολη υπόθεση, πόσο μάλλον όταν ο γράφων είναι γόνος της οικογένειας αυτής. Έλλειψη συνεχώς και πυκνών ιστορικών αναφορών στις πηγές, αλλά και ο αναπόφευκτος σε αυτές τις

περιπτώσεις υποκειμενισμός, καθιστούν το έργο αυτό δυσχερές. Ωστόσο, η αναφορά στην ιστορία συγκεκριμένων οικογενειών συμβάλλει σημαντικά στη γνώση της ιστορίας και της διαχρονικής πορείας ενός τόπου, γι' αυτό και επιχειρείται εδώ, σχετικά με την οικογένεια *Μπαρμπούνη / Παρπούνη / Βαρβούνη* της Σάμου.

Ο αρχικός τύπος του οικογενειακού ονόματος ήταν *Μπαρμπούνης*, απαντά δε στις πρώιμες σχετικές αναφορές, και μάλιστα στο σχετικό με τις συγκρούσεις στην προεπαναστατική Σάμο ποίημα του Αναγνώστη Σαλαμαλέκη¹ ως *Παρπούνης*, κατά το γνωστό από πολλές ελληνικές περιοχές φαινόμενο της εναλλαγής του -μπ- με το -π-, στην εκφορά του τοπικού γλωσσικού ιδιώματος. Το όνομα *Μπαρμπούνης* ασφαλώς οφείλεται σε σχετικό παρωνύμιο, που προέρχεται είτε από έναν πρόγονο ψαρά που έπιανε κυρίως μπαρμπούνια, ή καυχιόταν γι' αυτό, ή που το πρόσωπό του είχε κόκκινο χρώμα όπως τα ψάρι αυτό. Ίσως όμως το παρωνύμιο να σχετίζεται με την ιταλική λέξη *barba* (= γενειάδα), που ήταν σε χρήση ανάμεσα στους ναυτικούς των νησιών του Αιγαίου². Στην περίπτωση αυτή πρέπει να προέρχεται από κάποιον πρόγονο της οικογένειας που ήταν γνωστός και αξιοσημείωτος στην μικρή τοπική κοινωνία του νησιού για την μεγάλη και εντυπωσιακή γενειάδα του.

Η οικογένεια έχει ως κοιτίδα της το Βαθύ της Σάμου. Κατά την προεπαναστατική περίοδο, και μάλιστα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, αναφέρονται στις πηγές ο Αγγελής Μπαρμπούνης, δανειστής του «Κοινού Σάμου» με 451 γρόσια³ το 1808 και ο Δημήτρης Μπαρμπούνης, που επίσης δάνεισε το «Κοινόν Σάμου» 262 γρόσια, το 1810⁴. Μάλιστα το σχετικό *Τευτέρι των εξόδων*, που συντάχθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 1810 γράφει: *του δημήτρη μπαρμπούνη οπού είχεν παρμένα ο χ(ατζή) δημήτρης μπουτζαλής εις τον καιρόν οπού επήγεν τους μελάχιδες*⁵. Επιπροσθέτως να αναφερθεί ότι στο τευτέρι με τα έσοδα του μουκατά της νήσου Σάμου ώντας βοεβόδας ο βελή αγάς, της 1^{ης} Μαρτίου 1810, ο Αγγελής Μπαρμπούνης φέρεται να έχει πληρώσει 2 γρόσια για ένα «ταπί»⁶, γεγονός που υποδεικνύει ότι ο Αγγελής κατείχε και κτηματική ή ακίνητη περιουσία στο χωριό του.

¹ Βλ. σχετικά Νικ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμακά ήτοι ανέλιξις της νεωτέρας ιστορίας της Σάμου δι' επισήμων εγγράφων, ων προτάσσονται αι βιογραφίαι των Λογοθέτου Λυκούργου και Κωνσταντίνου Λαχανά 2*, εν Σάμω 1908, σ. 439-492. Πρβλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, *Σαμακά λαογραφικά και εκκλησιαστικά σύμμικτα 2*, Αθήνα 2002, σ. 34 κ.εξ. Ο Ιδιος, *Λαογραφία και ποίηση στο έργο του Κύπρου Χρυσάνθη*, Λευκωσία 1995, με λαογραφικές παρατηρήσεις για το ποίημα αυτό.

² Βλ. Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ, *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1983³, σ. 218.

³ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα των Καρμανιόλων στη Σάμο, 1805-1812*, Αθήνα 1996, σ. 83, 153.

⁴ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 123.

⁵ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 205. Η εκδιδόμενη πηγή από το Αρχείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας, έγγρ. 1364.

⁶ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 212. Η εκδιδόμενη πηγή από το Αρχείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας, έγγρ. 1336.

Μαρτυρίες για την κτηματική αυτή περιουσία έχουμε και από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Για παράδειγμα το 1785, στη διαθήκη του ηγουμένου της μονής Αγίας Ζώνης Γρηγορίου αναφέρεται ο Κωνσταντής Μπαρμπούνης ως οφειλέτης του, με ενέχυρο κάποιο κτήμα του. Αλλά και σε αφιέρωση του 1798, και πάλι προς τη μονή Αγίας Ζώνης, αναφέρεται ο Κωνσταντής Μπαρμπούνης ως ιδιοκτήτης ενός γειτονικού κτήματος⁷. Είναι χαρακτηριστικό το ότι και οι δύο αναφορές σχετίζονται με την ευρύτερη περιοχή της Βλαμαρής, που αποτελεί μέρος της ζώνης εκμετάλλευσης του Βαθού, όπου βρίσκεται και η κύρια κτηματική περιουσία της οικογένειας, μέχρι σήμερα.

Συγγενής αυτών των δύο, αδελφός ή εξάδελφος, ήταν και ο Χριστόδουλος Μπαρμπούνης, ο οποίος με την προεπαναστατική φατρία των «Καρμανιόλων» έπαιξε ρόλο σημαντικό στην ιστορία του νησιού. Θυμίζω ότι η φατρία αυτή, ήδη από το 1805 είχε προβάλλει το συλλογικό αίτημα να λογοδοτήσουν και να ελεγχθούν οι «Παλαιοί Μεγάλοι Προεστοί» της Σάμου, για την διαχείριση των προσόδων των τελευταίων ετών, και να αναλάβει το «Κοινόν» την οικονομική διαχείριση με ετήσια κατ' αποκοπήν καταβολή κάποιου ποσού, δηλαδή με το σύστημα «μακτού», ώστε να περιοριστούν ή και να μηδενιστούν οι περιπτώσεις ληστρονικών για τους Σαμίους συνεργασιών τοπικών αρχόντων με τους εκπροσώπους της οθωμανικής εξουσίας. Ακολούθησε σφοδρή σύγκρουση, και τον Μάρτιο του 1806 οι «Καρμανιόλοι» ηττήθηκαν, με αποτέλεσμα οι αντίπαλοί τους «Καλικάντζαροι» να εξορίσουν τον αρχηγό τους Γεώργιο Λογοθέτη και να εξαπολύσουν κύμα διωγμών⁸. Την κρίσιμη αυτή στιγμή κινήθηκε επαναστατικά το Βαθύ, με αρχηγούς τον Χριστόδουλο Μπαρμπούνη και τον караβοκύρη χατζή Μιχάλη Αργύρη.

Οι δύο αυτοί επιφανείς «Καρμανιόλοι» κατάφεραν να ξεσηκώσουν τους κατοίκους του Βαθού, των Μυτιληνίων, των Βουρλιατών, του Παγώνδα και του Νέου Καρλοβάσου, ώστε να ζητήσουν και να κατορθώσουν να συγκληθεί «Σύνοδος» στην οποία θα λογοδοτούσαν οι Παλαιοί Προεστοί. Η συνέλευση αυτή πραγματοποιήθηκε στη Χώρα τον Μάρτιο του 1807, με τη συμμετοχή πλήθους Σαμίων απ' όλο το νησί, και στη διάρκεια της έγινε έλεγχος των λογαριασμών της περιόδου 1797-1807, ο οποίος και έδειξε ότι οι Προεστοί είχαν καταχραστεί ποσό

⁷ Τατ. ΓΕΩΡΓΙΑΚΗ-ΙΩΑΝΝΟΥ, «Αρχείο Μητροπόλεως Σάμου. Έγγραφα περιόδου 1630-1799», *Σαμακάς Μελέτες* 7 (2005-2006). Αναφορά τιμής στην Αγία Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, αρ. 453, 665. Το 1734 η Μορφιά, γυναικά του Μανόλη Παρμπούνη, χάρισε ένα κτήμα στη μονή της Παναγίας του Βροντά, βλ. ΓΑΚ [Γενικά Αρχεία του Κράτους] - Αρχεία Σάμου, φάκ. Γ2, αρ. 01. Αλλά και τον Ιανουάριο του 1812 η Διοματούλα, θγατέρα του Γιώργη Διακοηλία, πώλησε στον γαμπρό της Δημήτρη Παρπούνη ένα αμπέλι, βλ. ΓΑΚ - Αρχεία Σάμου, φάκ. Γ2, αρ. 022.

⁸ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 25-41.

64 πουγγίων, δηλαδή 32.000 γροσίων⁹. Οι Προεστοί ωστόσο κατάφεραν να διοριστεί από την Κωνσταντινούπολη νέος βοεβόδας του νησιού ο χατζή Μουσάς, άνθρωπος της εμπιστοσύνης τους, ο οποίος εγκαταστάθηκε τον Αύγουστο του 1808 στον Μαραθόκαμπο¹⁰, και με διάφορες απειλές και διωγμούς επιχείρησε να εξουδετερώσει τους «Καρμανιόλους». Επακολούθησε σύγκρουση, κατά την οποία ζητήθηκε η επέμβαση του οθωμανικού στρατού. Με αιχμή του δόρατος την στρατιωτική αυτή δύναμη, ο νέος βοεβόδας και οι «Καλικάντζαροι» συνεργάτες του κατάφεραν να καταλάβουν τη Χώρα, την πρωτεύουσα του νησιού, η οποία και λεηλατήθηκε, ενώ με εμπρησμούς, φόνους, βιαιοπραγίες και βασανιστήρια προσπαθούσαν να επιβάλλουν την εξουσία τους στο νησί¹¹. Στη δίνη των διώξεων αυτών, κατά την κατάληψη της Χώρας και τις λεηλασίες που ακολούθησαν ο Χριστόδουλος Μπαρμπούνης μόλις που κατάφερε να διασωθεί, μαζί με τον μαστρο-Γιάννη Αναστασίου¹².

Τότε ο Χριστόδουλος Μπαρμπούνης και ο Κωνσταντίνος Λαχανάς ξεσήκωσαν τον λαό στο Βαθύ, που μάλιστα επιτέθηκε εναντίον των ξένων προξενείων, πιστεύοντας ότι οι πρόξενοι συναλλάσσονταν κατά ύποπτο τρόπο με τις οθωμανικές αρχές. Ο Χριστόδουλος μαζί με τον καπετάνιο χατζή Μιχάλη Αργύρη δημιούργησαν ένοπλο σώμα 600 κατοίκων του Βαθυού, που εγκαταστάθηκε στους Μυτιληνιούς. Εκεί όμως αντιμετώπισαν μια τάση που ευαγγελιζόταν την αυτοσυγκράτηση, αφού και οι ηγέτες των «Καρμανιόλων» ήθελαν να συμβιβαστούν, γεγονός που ανέκοψε την ορμή τους. Σε λίγο όμως ενώθηκαν με ένοπλους επίσης κατοίκους των Βουρλιωτών, που έφτασαν στους Μυτιληνιούς υπό τον Αποστόλη Αμίρισας, και σε κοινή συνέλευση, μετά από αρκετούς δισταγμούς, αποφάσισαν να συνεχίσουν τον αγώνα τους και να επιτεθούν στο οθωμανικό στρατιωτικό απόσπασμα της Χώρας. Η επίθεση υπήρξε καταγιστική. Στη Χώρα οι επαναστάτες πολιορκήσαν τα σπίτια του βοεβόδα και του καδή, τα οποία και κατέλαβαν. Η οθωμανική φρουρά διαλύθηκε, και ο χατζή Μουσάς συνελήφθη στο καΐκι όπου είχε επιβιβασθεί, οδηγήθηκε στη Χώρα όπου άρχισε να απολογείται για τη σκληρότητα που επέδειξε, και όπου σε ένδειξη εξευτελισμού τον άφησαν επί τρεις

⁹ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 57 και σημ. 138. Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Κοινωνικοπολιτικοί αγώνες στην Σάμο (1801-1813, 1821-1834) βάσει και νέων πηγών», στο βιβλίο του *Θέματα νέας ελληνικής ιστορίας* 1, Αθήνα 2010, σ. 295 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, Αθήνα 2010, σ. 295, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

¹⁰ Για την ουδέτερη στάση του χωριού αυτού κατά τα επίμαχα γεγονότα βλ. Μ. Α. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ, «Τοπικοί προεστοί της Σάμου», *Αντιπελάργηση. Τιμητικός τόμος για τον Νικόλαο Α. Δημητρίου*, Αθήνα 1992, σ. 323-324.

¹¹ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Το κίνημα...*, ό.π., σ. 51-66.

¹² Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Κοινωνικοπολιτικοί αγώνες...», ό.π., σ. 304 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 304, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

μέρες χωρίς φαγητό και νερό. Κατόπιν στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη με καράβι¹³, ενώ οι αρχηγοί της αντίπαλης φατρίας των «Καλικαντζάρων» διαλύθηκαν και κρύφτηκαν στο νησί για να σωθούν. Την δράση του Χριστόδουλου είχαν βεβαίως πληροφορηθεί και οι οθωμανικές αρχές, γι' αυτό και ο Ομάρ εφέντης, που στάλθηκε στη Σάμο τον Φεβρουάριο του 1809 για να επιβάλει την τάξη και να ηρεμήσει τα πνεύματα, είχε εντολή να συλλάβει και να στείλει στην Κωνσταντινούπολη δεσμίους πέντε Σαμίους, ανάμεσα στους οποίους και αυτόν¹⁴, πράγμα το οποίο τελικά δεν έγινε, λόγω της έντονης σχετικής αντίδρασης των κατοίκων του νησιού.

Ακολούθως, οι «Καρμανιόλου» έστειλαν πρεσβεία με δώρα στην Υψηλή Πύλη, καταφέροντας με διάφορους πολιτικούς ελιγμούς να κρατήσουν την εξουσία ως τον Μάρτιο του 1812, οπότε οι «Καλικάντζαροι» τους ανέτρεψαν, καταδιώξαν τους αρχηγούς τους και δήμευσαν τις περιουσίες τους, επιβάλλοντας στο νησί, με τη συνεργασία των οθωμανικών αρχών, ένα καθεστώς απολυταρχισμού και βίας. Μέχρι την κατάλυση της εξουσίας των «Καρμανιόλων» ο Χριστόδουλος υπήρξε έγκριτο και δραστήριο μέλος τους: μάλιστα, το 1811 υπογράφει ως μάρτυρας σε ένα δικαιοπρακτικό έγγραφο¹⁵, γεγονός που δείχνει ότι είχε ξεχωριστή θέση στην τοπική κοινωνία.

Μέσα στη θύελλα αυτή, τα ίχνη του Χριστόδουλου Μπαρμπούνη χάνονται ως τον Απρίλιο του 1821, οπότε ο καπετάν Κωνσταντίνος Λαχανάς ύψωσε τη σημαία της επανάστασης στο Βαθύ¹⁶. Ο Χριστόδουλος επανήλθε στη Σάμο από τον τόπο όπου είχε καταφύγει τον Απρίλιο του 1821, μαζί με άλλους ηγέτες των «Καρμανιόλων», όπως ο Χριστόδουλος Καψάλης και ο Χατζημιγάλης¹⁷. Ανάμεσα στους άμεσους συνεργάτες του Κωνσταντίνου Λαχανά ήταν και ο Χριστόδουλος Μπαρμπούνης, που αγωνίστηκε σε όλη τη διάρκεια της επανάστασης της Σάμου εναντίον των Οθωμανών και των ντόπιων «Καλικαντζάρων». Κατά τον Αλ. Σεβαστάκη¹⁸ ο Χριστόδουλος υπήρξε *σταθερός πρωταγωνιστής στον αγώνα της εθνεγερσίας*. Συμμετείχε στα κινήματα κατά του διορισμένου επάρχου της Σάμου Κυριάκου Μώραλη και υπερασπίστηκε την αυτοδιοίκηση του νησιού με βάση τον «Στρατοπολιτικό Διοργανισμό», που καθιέρωνε ένα αυτόνομο τοπικό πολίτευμα¹⁹.

¹³ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Κοινωνικοπολιτικοί αγώνες...», ό.π., σ. 305 (= Ο Ιδιός, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 305, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

¹⁴ Επ. ΣΤΑΜΑΠΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., 2, σ. 91.

¹⁵ ΓΑΚ - Αρχαία Σάμου, φάκ. Β3, αρ. 059.

¹⁶ Επ. ΣΤΑΜΑΠΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., σ. 105-110.

¹⁷ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Κοινωνικοπολιτικοί αγώνες...», ό.π., σ. 314 (= Ο Ιδιός, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 314, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

¹⁸ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Ιστορικά Ανάλεκτα*, Αθήνα 2005, σ. 182.

¹⁹ Βλ. Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, «Το Στρατοπολιτικόν Σύστημα Σάμου και η Κεντρική Ελληνική Διοίκηση», *Σαμιακές Μελέτες* 1 (1993-1994), 97-120.

Ο Κυριακός Μώραλης, ο διορισμός του οποίου ως επάρχου Σάμου σήμανε και την έναρξη του εμφύλιου πολέμου στο νησί, αφού θέλησε να καταργήσει την πολιτική αυτονομία της ελεύθερης και επαναστατημένης Σάμου με την υπαγωγή της στην κεντρική ελληνική διοίκηση, συνέλαβε και φυλάκισε τον καπετάν Κωνσταντίνο Λαχανά, μαζί με τον στενό συνεργάτη και συναγωνιστή του Χριστόδουλο Μπαρπούνη, γεγονός που εξήψε τα πνεύματα της εμφύλιας διαμάχης²⁰. Οι σύμβουλοι του Μώραλη του υπέδειξαν να εξοντώσει τους δύο κρατουμένους. Ο Λαχανάς όμως κατάφερε να δραπετεύσει, ενώ ο Χριστόδουλος βρήκε μαρτυρικό θάνατο, το 1822²¹: το διαμελισμένο πτώμα του ρίχτηκε στα νερά του λιμανιού στο Βαθύ, ξεβράστηκε από την θάλασσα στο Μαλαγάρι και εκεί κηδεύτηκε με όλες τις τιμές από τον Αρχιεπίσκοπο Σάμου Κύριλλο στο ναό των Ταξιαρχών, μετόχι της μονής Αγίας Ζώνης²². Ας σημειωθεί ότι στην τοπική σαμιακή ιστορική βιβλιογραφία, ο Χριστόδουλος αναφέρεται ως πρωταγωνιστής και εκ των ηγετών του κινήματος των «Καρμανιόλων»²³.

Σε μέχρι πρότινος ανέκδοτο κείμενο της εποχής της σαμιακής επανάστασης, που πρόσφατα δημοσιεύθηκε σχολιασμένο, αναφέρεται ότι λίγο πριν την επανάσταση έφτασε στη Σάμο ο Χριστόδουλος Βαρβούνης μαζί με άλλους κορυφαίους «Καρμανιόλους» και τον αρχηγό του Λογοθέτη Λυκούργο²⁴. Στη συνέχεια μάλιστα το ίδιο κείμενο, αναφορικά με την διοίκηση του Βαθού μετά την έκρηξη της επανάστασης, σημειώνει: *Είχεν εις το Βαθύ τον χιλίαρχον Κωνσταντίνον Λαχανά και τον Χριστόδουλον Βαρβούνην / με τους περί αυτών συνεφόρους του αγρόπνους φροντιστάς και δια την ευταζίαν του χωρίου του, και δια τα πολεμικά*²⁵. Όσον αφορά την αντιμετώπιση του Χριστόδουλου από τον έπαρχο Κυριακό Μώραλη, το κείμενο αυτό σημειώνει την φυλάκισή του μαζί με τον χιλίαρχο Κωνσταντίνο Λαχανά, τον Μανολάκη Παπλωματά και άλλους πολλούς φιλελευθέρους, για να προσθέσει *Δεν αναπαύονται τελευταίον οι φίλοι και συνοπαδοί του κυρίου επάρχου*

²⁰ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., 2, σ. 300. Πρβλ. Κ. ΜΠΕΛΣΗΣ, *Μία καταγγελία εναντίον του επάρχου Κυριάκου Μώραλη στη Σάμο τον 1822. Ο εσωτερικός αγώνας της νήσου και η επανάσταση*, Αθήνα 2008, σ.14 η.εξ.

²¹ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Κοινωνικοπολιτικοί αγώνες...», ό.π., σ. 331 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 331, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο). Ο Χριστόδουλος δεν αναφέρεται εδώ ονομαστικά, αυτός είναι όμως ο επιφανής Καρμανιόλος που γράφεται ότι κατακρεουργήθηκε από τα όργανα της εξουσίας του Κυριακού Μώραλη.

²² Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., 2, σ. 305. Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Ιστορικά Ανάλεκτα*, ό.π., σ. 183. Ο ίδιος δίνει μια περιεκτική βιογραφία του Χριστόδουλου Μπαρμπούνη, στις σελ. 179-183 του έργου του.

²³ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., 2, σ. 82.

²⁴ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Νέες πηγές για τους κοινωνικοπολιτικούς αγώνες *Καλλικαντζάρων-Καρμανιόλων* στην Σάμο», στο βιβλίο του *Θέματα νέας ελληνικής ιστορίας* 2, Αθήνα 2010, σ. 616 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 616, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

²⁵ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Νέες πηγές...», ό.π., σ. 625 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 625, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

να βλέπωσι ζωντανόν τον Βαρβούνην. Όθεν τον παραχωρεί εις εκείνους και αυτοί του σηκώνουσι και την ζωήν με τον πλέον φρικτόν και κατησχυμένον θάνατον²⁶, αποδίδοντα μάλιστα εμμέσως την δολοφονία του στην εκδικητική μανία του πρώτου από τους πρώην Μεγάλους Προεστούς της Σάμου Μανολάκη Στεφανή, ο οποίος στο μεταξύ είχε ξαναγυρίσει στη Χώρα της Σάμου.

Το 1851 ο Λαμπρινός Βαρβούνης διορίστηκε Δήμαρχος Βαθός²⁷. Επρόκειτο για μια κίνηση που ουσιαστικά επισήμαινε τον συμβιβασμό της οικογένειας με το ηγεμονικό καθεστώς, εναντίον του οποίου παλαιότερα είχαν αγωνιστεί τα μέλη της. Όπως ήταν φυσικό, ο συμβιβασμός αυτός δεν έγινε χωρίς αντιδράσεις. Στο πλαίσιο των αντιδράσεων αυτών πιθανότατα εντάσσεται και η μαρτυρούμενη στις πηγές μας φιλονικία του Λαμπρινού Βαρβούνη με τον εξάδελφό του ιερέα Μανουήλ Βαρβούνη, το 1853, η οποία έλαβε διαστάσεις στην τοπική κοινωνία του Βαθού²⁸. Ας σημειωθεί εδώ ότι ο ιερέας Εμμανουήλ Βαρβούνης υπήρξε σφοδρός αντιβογοριδικός, ανήκε μάλιστα σε εκείνους που αντέδρασαν στην αποστολή στη Σάμο του Γεωργίου Κονεμένου, ώστε στις 28 Ιανουαρίου 1851 να συλληφθεί στον Λιμένα Βαθός, τη σημερινή πόλη της Σάμου, και μαζί με άλλους επαναστάτες να αποσταλεί σιδηροδέσμιος στην Κωνσταντινούπολη, απ' όπου απελευθερώθηκε μετά την κατάπαυση της ανταρσίας και την οριστική επικράτηση της εξουσίας του τοποτηρητή Γεωργίου Κονεμένου, την άνοιξη του 1851²⁹. Η φιλονικία λοιπόν ήταν αναμενόμενη, ως προϊόν έντονων πολιτικών αντιπαραθέσεων, στο φορτισμένο κλίμα της ταραγμένης εκείνης εποχής της σαμιακής ιστορίας.

Ως δήμαρχος ο Λαμπρινός Βαρβούνης, μετά από σχετική παρέμβαση του Κων. Σοφούλη, δεν αντιτάχθηκε στην είσοδο των στασιαστών εναντίον του τοποτηρητή του Ηγεμόνα της Σάμου Αλεξάνδρου Καλλιμάχη, του Γεωργίου Κονεμένου, στο Βαθύ³⁰, παρά το γεγονός ότι είχε διοριστεί δήμαρχος από τον Μουσταφά πασά, που είχε αποσταλεί για να καταπνίξει το κίνημα των Σαμίων, σε αντικατάσταση του Κων. Θεοχάρη³¹. Παραδίδεται μάλιστα η λεπτομέρεια ότι ο Κων. Σοφούλης, στην προσπάθειά του να καταφέρει την είσοδο των επαναστατών στο Βαθύ, απείλησε τον Λαμπρινό ότι θα τον μαστίγωνε, αν έφερνε οποιαδήποτε αντίρρηση³². Υπήρξε

²⁶ Μιχαήλ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, «Νέες πηγές...», ό.π., σ. 628-629 (= Ο ΙΔΙΟΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 628-629, ως προδημοσίευση από το παραπάνω βιβλίο).

²⁷ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Αστυνομικά, αρ. 048.

²⁸ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Ησυχία-Ασφάλεια, αρ. 009 – 14 Φεβρουαρίου 1853.

²⁹ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά, ήτοι ιστορία της νήσου Σάμου από των παναρχαίων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς* 3, εν Σάμω 1882, σ. 301.

³⁰ Ιω. ΒΑΚΙΡΤΖΗΣ, *Ιστορία της Ηγεμονίας Σάμου, 1834-1912*, Αθήνα 2005, σ. 143.

³¹ Ιω. ΒΑΚΙΡΤΖΗΣ, *Ιστορία της Ηγεμονίας Σάμου*, ό.π., σ. 198.

³² Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 83.

λοιπόν ο Λαμπρινός διορισμένος από τις αρχές που αποσκοπούσαν στην κατάπνιξη του σαμιακού κινήματος, γι' αυτό και εξ ορισμού αντίθετος στην έκφραση του γνησίου αισθήματος του σαμιακού λαού, που έβλεπε, αδικώς είναι η αλήθεια, στο πρόσωπο του τοποτηρητή Γεωργίου Κονεμένου τη συνέχιση της τυραννίας του Στέφανου Βογορίδη³³. Γι' αυτό και οι αντιδράσεις που σχηματοποιήθηκαν στον ενδοοικογενειακό διαπληκτισμό, για τον οποίο έγινε λόγος προηγουμένως. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό το ότι ο ιερέας Μανουήλ Βαρβούνης, σφοδρότατα αντιβογοριδικός, υπήρξε ανάμεσα στους συλληφθέντες Βαθυώτες από τον Μουσταφά πασά, κατά τη διάρκεια των σχετικών επεισοδίων³⁴, γι' αυτό και η αγανάκτησή του εναντίον του εξαδέλφου του ήταν μάλλον δικαιολογημένη.

Ο Μουσταφά πασάς, θέλοντας να επιβάλει τον Λαμπρινό ως Δήμαρχο Βαθέος προέβη σε αποκλεισμό του Βαθυού, όμως στις ενέργειές του αυτές αντέδρασε και η βογοριδική μερίδα του πληθυσμού. Ορισμένοι από τους οπαδούς του Ηγεμόνα Στέφανου Βογορίδη συνέλαβαν τον Λαμπρινό και τον έστειλαν δέσμιο σε κάποια από τις μονές του νησιού, μάλλον δε στη μονή της Αγίας Ζώνης. Στις 27 Δεκεμβρίου 1851 ο Μουσταφά πασάς κάλεσε αυτούς που είχαν συλλάβει τον Λαμπρινό, δεν πέστηκε από την άποψη που του παρουσίασαν, σύμφωνα με την οποία ο Λαμπρινός είχε πάει σε κάποια χωριά της Σάμου για ιδιωτικές του υποθέσεις, και έτσι τέσσερις από αυτούς φυλάκισε, και τους υπόλοιπους τους έστειλε πίσω στο Βαθύ, με τη διαταγή να απελευθερωθεί και να αποκατασταθεί στην τοπική εξουσία ο Δήμαρχος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τέσσερις ημέρες μετά, στις 31 Δεκεμβρίου 1851, ο Λαμπρινός Βαρβούνης να απελευθερωθεί, επιστρέφοντας στα δημαρχιακά του καθήκοντα³⁵, τα οποία δεν γνωρίζουμε μέχρι τότε συνέχισε να ασκεί.

Σε ορισμένες πηγές, κυρίως δικαιοπρακτικά έγγραφα και κτηματολόγια μονών, συναντούμε αναφορές στην κτηματική περιουσία του Λαμπρινού Βαρβούνη, τα κτήματα του οποίου αναφέρονται ως σύνορα κτημάτων που μεταβιβάζονται, πωλούνται ή δωρίζονται³⁶. Επίσης, επιγραφή του 1848 αναφέρει τον Λαμπρινό Παρπούνη ως επίτροπο του ενοριακού ναού του Βαθυού, του αφιερωμένου στην οσία Παρασκευή. Επί των ημερών του, και με την επιστασία του, κατασκευάστηκε το μαρμάρينو υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου του ναού αυτού³⁷.

³³ Βλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Ο Γεώργιος Κονεμένος ως τοποτηρητής του Ηγεμόνα της Σάμου Αλεξάνδρου Καλλιμάχη (1850-1854)», *Erythia* 31 (2010) 195-208.

³⁴ Ιω. ΒΑΚΙΡΙΤΖΗΣ, *Ιστορία της Ηγεμονίας Σάμου*, ό.π., σ. 202.

³⁵ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά*, ό.π., σ. 185-186.

³⁶ Νικ. ΣΟΥΛΙΩΤΑΚΗ, «Το Κτηματολόγιο της μονής Αγίας Ζώνης Σάμου (1861)», *Σαμιακές Μελέτες* 3 (1997-1998), σ. 421. Ανάλογη αναφορά και σε δικαιοπρακτικά έγγραφα του αρχείου της μονής Ζωοδόχου Πηγής, βλ. Τατ. ΓΕΩΡΓΙΑΚΗ-ΙΩΑΝΝΟΥ, «Αρχείο της μονής Ζωοδόχου Πηγής Σάμου», *Δελτίο του Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας* 6 (1994), αρ. 209.

³⁷ Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Εκκλησιαστικές επιγραφές της Σάμου», *Σαμιακές Μελέτες* 4 (1999-2000), σ. 137 αρ. 327.

Ο Λαμπρινός Βαρβούνης ταυτίστηκε τόσο με τη συνέχεια της οικογένειας, ώστε όλοι επί χρόνια να αποκτήσουν το παρωνύμιο *Λαμπρινοί*, με το οποίο ήταν μέχρι πρότινος γνωστοί στην τοπική κοινωνία του Βαθέος. Γιός του Λαμπρινού Βαρβούνη υπήρξε ο Αντώνιος Βαρβούνης, που συνδέθηκε με τον κλάδο των *Δελφινοσήμων*, της οικογενειακής κάστας της Σάμου, που προβλήθηκε από το ηγεμονικό καθεστώς και τα ιδεολογικά του στηρίγματα ως είδος τοπικής σαμιακής αριστοκρατίας³⁸. Σύμφωνα με την καταγραφή των γενεαλογικών δένδρων των οικογενειών των *Δελφινοσήμων*, η Μελλομένη Φώκου, κόρη του Νικολάου Ι. Φώκου και της Δέσποινας Βέτα, νυμφεύθηκε τον Αντ. Βαρβούνη και γέννησε την Αγγελινιώ, τον Γεράσιμο και τον Κωνσταντίνο.

Η Αγγελινιώ παντρεύτηκε τον Α. Χατζή Κυριακού και γέννησε τον Παναγή, τον Μανουήλ, τον Στυλιανό, την Μαριγώ και την Ευτυχία. Ο Γεράσιμος Βαρβούνης πήρε το όνομά του από τον πνευματικό του πατέρα, μέλος της παροικίας των Επτανησίων, και μάλιστα των Κεφαλήνων, που υπήρχε στον Λιμένα Βαθέος της ηγεμονικής Σάμου. Νυμφεύθηκε την Παρασκευή Πετμεζά και γέννησε τα εξής παιδιά: Μανουήλ –ο οποίος πολέμησε κατά την Μικρασιατική Εκστρατεία στον ελληνικό στρατό (1920-1922)– [> Γεράσιμος > Εμμανουήλ, Αλέξανδρος], Κωνσταντίνο [> Γεώργιος, Θάλεια], Μενέλαο [> Κρίτων > Μενέλαος, Μελλομένη], Νικόλαο [> Γεράσιμος, Σταύρος, Παρασκευή], Μαριγώ, Κατίνα, Αλεξάνδρα και Χρυσή. Ο αδελφός του Κωνσταντίνος Βαρβούνης νυμφεύθηκε σύζυγο με το όνομα Αικατερίνη και γέννησε τα εξής παιδιά: Ευάγγελο [> Παύλος (> Εμμανουήλ, Ευάγγελος, Μαρία), Αλέξανδρος (> Ευάγγελος, Ελένη)], *Γεώργιο* [> Κώστας (> Γεώργιος), Νικόλαος (> Δημήτριος)], Μανουήλ [> Στυλιανός (> Εμμανουήλ, Δημήτριος, Νικόλαος, Σταύρος, Αντωνία, Ειρήνη, Σοφία), Φύλιμων, Κωνσταντίνος (> Εμμανουήλ, Μόνικα), Μαρία, Καλλιόπη], Αντώνιο [> Νικόλαος (> Αντώνιος, Κωνσταντίνος), Κωνσταντίνος (> Πέτρος, Αντώνιος)], Νικόλαος, Δημήτριος [> Ευάγγελος, Μαρία, Βασιλεία], Ελένη, Αργυρώ, Ανθή³⁹. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη του κλάδου αυτού της οικογένειας μέχρι σχεδόν και τις μέρες μας.

Η κόρη του εγγονού του Χριστόδουλου Μπαρμπούνη, η Ιωάννα Χ. Βαρβούνη, το 1891 διορίστηκε διδασκάλισσα στο Παρθεναγωγείο Μαραθοκάμου, στη θέση μετατιθέμενης συναδέλφου της⁴⁰.

³⁸ Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Εραλδική, γενεαλογία και τοπική ταυτότητα: η περίπτωση των *Δελφινοσήμων* της Σάμου», *Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρείας Ελλάδος* 11 (2001). *Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Συμποσίου Γενεαλογικής και Εραλδικής Επιστήμης*, σ. 705-710.

³⁹ Αν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Οι Δελφινόσημοι, ήτοι περί του αρχαιότερου οικογενειακού κορμού της νήσου Σάμου από του έτους 1620 και εντεύθεν*, εν Αθήναις 1933, σ. 32.

⁴⁰ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1891, αρ. 010 – 22 Ιανουαρίου 1891.

Ο Αλ. Σεβαστάκης⁴¹, με βάση τις πληροφορίες για τους πρωταγωνιστές αυτούς της προεπαναστατικής σαμιακής ιστορίας συμπεραίνει πως έχουμε να κάνουμε με μια τυπική οικογένεια της ύστερης εποχής της οθωμανικής κυριαρχίας, που έχει αποκολληθεί από την ακινησία της αγροτικής μικροπαραγωγής και έχει στραφεί προς την κινητικότητα της ανταλλακτικής οικονομίας. Η συνέχεια επιβεβαιώνει εν μέρει αυτές τις παρατηρήσεις. Πρέπει μάλιστα εδώ να σημειωθεί πως τα μέλη της οικογένειας που αναφέρονται στη συνέχεια έχουν τοποθετηθεί στο οικογενειακό δένδρο με βάση προφορικές πληροφορίες των παλαιότερων συγγενών τους.

Απόγονοι του Δημήτρη Μπαρμπούνη ασχολήθηκαν, και στην Ηγεμονική Σάμο με το εμπόριο και με συναφείς επιχειρηματικές δραστηριότητες. Ο εγγονός του Δημ. Βαρβούνης υπήρξε αρτοποιός στο Βαθύ, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα⁴², μάλιστα στις αρχές του 1891 διορίστηκε ως μεσίτης εμπορευμάτων⁴³. Εκρηκτικής ιδιοσυγκρασίας, κατά την οικογενειακή επαναστατική του παράδοση, ο Δημ. Βαρβούνης διεκδικεί κάποτε δυναμικά τα δικαιώματά του⁴⁴.

Από την άλλη πλευρά, ο ανηψιός του Χριστόδουλου Ιωάννης Βαρβούνης, γιός εξαδέλφου του, συνεχίζει την επαναστατική δράση της οικογένειας. Συμμετέχει στην επιτροπή που έστειλαν οι Σάμιοι στην Κωνσταντινούπολη για να επιτύχουν την ανάκληση του πρώτου Ηγεμόνα της Σάμου Στέφανου Βογορίδη, το 1849⁴⁵. Η δωδεκαμελής πρεσβεία εκείνη, στην οποία ο Ιωάννης είχε εκλεγεί, είχε συσταθεί μετά από προτροπή του απεσταλμένου της Υψηλής Πύλης Μουσταφά πασά, ο οποίος είχε καταλάβει τα δίκαια του αντιβογοριδικού αγώνα των Σαμίων, και τους συμβούλευε καταλλήλως, ώστε να απαλλαγούν από τον τυραννικό εκείνο πρώτο Ηγεμόνα της Σάμου⁴⁶. Τον Οκτώβριο του 1849 ο Ιωάννης Βαρβούνης επέστρεψε στη Σάμο, μαζί με τους άλλους πρεσβευτές, για να λογοδοτήσει για τις ενέργειες της αποστολής, στη επαναστατική Γενική Συνέλευση του Πύργου⁴⁷, υπήρξε δε μέλος και της επιτροπής που πραγματοποίησε τις διαπραγματεύσεις μεταξύ της Συνέλευσης και του Οθωμανού

⁴¹ Αλ. ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ, *Ιστορικά Ανάλεκτα*, Αθήνα 2005, σ. 179.

⁴² ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Βιομηχανία-Εμπόριο, αρ. 044 - 30 Οκτωβρίου 1854.

⁴³ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Βιομηχανία-Εμπόριο, αρ. 003 - 11 Φεβρουαρίου 1891.

⁴⁴ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Αστυνομικά, αρ. 119 - 9 Δεκεμβρίου 1851 και αρ. 10 - 10 Δεκεμβρίου 1851.

⁴⁵ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Δ6, αρ. 011, 1849.

⁴⁶ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., σ. 95.

⁴⁷ Βλ. Αγγ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ, «Η εν Πύργω Γενική Συνέλευσις των Σαμίων του 1849», *Πρακτικά Δημέρον «Τοπική ιστορία και αρχεία»*, Σάμος 1992, σ. 159-166. Η ΙΔΙΑ, «Η κατάληξη της κρίσης του 1849 στη Σάμο. Προσωρινή Διοικητική Επιτροπή του 1850. Έργο και αρμοδιότητες», *Πρακτικά Συνεδρίου «Η Σάμος στα νεότερα χρόνια (17^{ος}-20^{ός} αιώνας)»*, Αθήνα 2002, σ. 249-260.

στρατηγού Ριφαάτ πασά, στον οποίο είχε ανατεθεί από την κεντρική οθωμανική εξουσία η διευθέτηση του προβλήματος που είχε ανακύψει με την επανάσταση της Σάμου⁴⁸.

Μετά μάλιστα την απομάκρυνση του Στέφανου Βογορίδη από τη Σάμο, το 1856, διορίζεται αγροφύλακας του Δήμου Βουρλιωτών, σε μια μάλλον επίζηλη δημόσια θέση⁴⁹. Την θέση του Ιωάννη στην τοπική κοινωνία δείχνει και ο διορισμός του ως *επιπραγατογνώμονα* σε διαφορά συγχωριανών του, επί ζητημάτων περιουσιακής και γεωργικής υφής, το 1850⁵⁰.

Ο γιός του Σταμάτιος Ιω. Βαρβούνης αναφέρεται ως καταδικώμενος από τις αστυνομικές αρχές της Ηγεμονίας, το 1868⁵¹, συλλαμβάνεται και καταδικάζεται σε φυλάκιση, το 1878 μάλιστα μετριάζεται η ποινή του, ως *επί αναίρεσει* καταδίκου⁵².

Οι απόγονοι του Αγγελή Μπαρμπούνη ασχολήθηκαν κυρίως με το εμπόριο και με τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις. Σε αυτούς ανήκει ο πλοίαρχος Νικ. Βαρβούνης, ο οποίος το 1860 εξασφάλισε άδεια για μεταφορά στη Σάμο θείουχου γης από τη Νίσυρο, υλικό που χρησιμοποιούσαν στην οικοδομική αλλά και σε διάφορες βιοτεχνικές δραστηριότητες⁵³. Στα ίδια χνάρια και ο εξάδελφός του Παναγής Βαρβούνης, που το 1884 απολύθηκε από τη θέση του στην Ηγεμονική Χωροφυλακή⁵⁴, για να διαπρέψει κατόπιν ως πλοίαρχος και караβοκύρης. Μάλιστα, πρόσφατα δημοσιεύθηκε και μια απολύτως εκφραστική φωτογραφία του, με την τοπική ανδρική φορεσιά της Σάμου εκείνης της εποχής.

Τέλος, σε αυτούς ανήκει και ο έμπορος Μανουήλ Βαρβούνης, που στις αρχές του 19ου αιώνα μνημονεύεται ως αφιερωτής χρυσοκέντητων λαβάρων στο

⁴⁸ Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π., σ. 102. Για τα επαναστατικά εκείνα γεγονότα βλ. Ν. ΒΑΦΕΑΣ, «Η εξέγερση του 1849-1850 στη Σάμο: μια τομή στην ιστορία της Ηγεμονίας», *Πρακτικά Συνεδρίου «Η Σάμος από τα βυζαντινά χρόνια μέχρι σήμερα»* 2, Αθήνα 1998, σ. 135-147. Ο ΙΔΙΟΣ, *Pouvoir et conflits dans l' Empire ottoman. La revolte de 1849-1850 dans la Principaute de Samos*, Florence 1998.

⁴⁹ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Αστυνομικά, αρ. 027.

⁵⁰ Αγγ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ, «Αλληλογραφία της κατά το έτος 1850 Προσωρινής Διοικητικής Επιτροπής των Σαμίων», *Σαμιακές Μελέτες* 8 (2007-2008), αρ. 339.

⁵¹ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Αστυνομικά, αρ. 032.

⁵² ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1878, αρ. 076 – 13 Ιουλίου 1878.

⁵³ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Γεωργικά, αρ. 006 – 20 Ιανουαρίου 1860.

⁵⁴ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1884, αρ. 212 – 17 Οκτωβρίου 1884.

νεόδμητο τότε μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου, στον Λιμένα Βαθέος, τη σημερινή πόλη της Σάμου⁵⁵.

Στους απογόνους του Αγγελή Μπαρμπούνη ανήκουν και δύο επιφανείς διδασκάλισσες της Ηγεμονίας της Σάμου. Η Τερψιθέα Βαρβούνη, ήδη διορισμένη το 1875, της οποίας μάλιστα ο μισθός αυξάνεται κατά 50 γρόσια⁵⁶, το 1877 αντικαθίσταται από την Βασιλική Τζίμα στο ηγεμονικό ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟ Βαθέος⁵⁷. Στα ίδια χνάρια και η Βασιλική Βαρβούνη, που το 1881 διορίζεται διευθύντρια του ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟΥ ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΩΝ⁵⁸ και το 1890 διορίζεται διδασκάλισσα στο ΠαρθENAΓΩΓΕΙΟ ΛΙΜΕΝΟΣ ΒΑΘΕΟΣ, που πλέον ήταν η πρωτεύουσα του νησιού⁵⁹. Η Βασιλική Βαρβούνη μάλιστα προέβη και σε δωρεές για την διακόσμηση του νεόδμητου μητροπολιτικού ναού του Αγίου Νικολάου Σάμου, το 1909, και μάλιστα αφιέρωσε, μαζί με συναδέλφους της, την εικόνα των προστατών της εκπαίδευσEως και των εκπαιδευτικών Αγίων Τριών Ιεραρχών, στο τέμπλο του ναού⁶⁰.

Ο ιερέας Εμμανουήλ Βαρβούνης, για την επαναστατική δράση του οποίου έγινε και παραπάνω λόγος, απασχόλησε και στα τέλη του 19^{ου} αιώνα την κοινωνία του Βαθού. Το 1873, ο ιερέας Εμμανουήλ Βαρβούνης, από το Βαθύ της Σάμου, χήρος ων, πηγαίνει στο Άγιον Όρος, και μάλιστα στην Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, και κείρεται μοναχός, επί χηρεία. Ακολούθως ως Μητροφάνης Βατοπαιδινός, μετά το 1875, αναλαμβάνει με διαδοχικές ανανεώσεις της ενοικίασεως το βατοπαιδινό μετόχι του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, στο Βαθύ, και την κτηματική περιουσία του. Η σχέση του Μητροφάνη, δεύτερου κατά σειράν οικονομού του μετοχίου της Σάμου με το ίδιο όνομα, με το μετόχι και την κυρίαρχη μονή Βατοπαιδίου είναι θυελώδης και άξια ειδικότερης μελέτης.

Θεωρώντας τον εαυτό του απόλυτο κυρίαρχο του μετοχίου, ο Μητροφάνης προσπαθούσε να εκμεταλλευτεί οικονομικά την περιουσία και τις δυνατότητες του, δηλαδή τις προσόδους από αφιερώματα, τάματα και λειτουργικές προσφορές σε χρήμα ή σε είδη, όπως άρτους, λάδι, κερύ και κρασί, στο έπακρο, ελαχιστο-

⁵⁵ Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Η παραδοσιακή αφιερωτική πρακτική στη Σάμο: Παρατηρήσεις με βάση τα *Βιβλία Αφιερωμάτων* του Ι.Ν. Αγίου Νικολάου Σάμου», *Σαμιακές Μελέτες* 1 (1993-1994), σ. 77. Ο ΙΔΙΟΣ, *Ενοριακοί ναοί και παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά. Η περίπτωση του ναού του Αγίου Νικολάου Σάμου και η λαογραφική ανάγνωση ενός θεσσαλικού χειρογράφου*, Αθήνα 1995, σ. 32 κ.εξ.

⁵⁶ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, Διατάγματα 1875, αρ. 074.

⁵⁷ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1877, αρ. 030 – 5 Απριλίου 1877.

⁵⁸ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1881, αρ. 156 – 30 Αυγούστου 1881.

⁵⁹ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1890, αρ. 231 – 31 Αυγούστου 1890.

⁶⁰ Βλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Η παραδοσιακή αφιερωτική...», ό.π., σ. 73,77.

ποιώντας παραλλήλως τις προσφορές του προς τη μονή. Εμφανίζεται έτσι αντιφατικός στα έγγραφά του, από τη μια να προσκλαίεται στη μονή ότι η οικονομική διαχείριση του μετοχίου είναι παθητική και δεν μπορεί να ανταποκρίνεται με ευκολία στις υποχρεώσεις του, και από την άλλη να διεκδικεί με πάθος και αποφασιστικότητα την ανανέωση της ενοικίασης, κάθε φορά που η προηγούμενη σύμβαση έληγε.

Φαίνεται μάλιστα ότι συχνές ήταν οι αναφορές προς τη μονή εναντίον του, αφού συχνά έγραφε ότι δεν θα έπρεπε οι βατοπαιδινοί πατέρες να τείνουν ευήκοον το ους σε ανυπόστατες συκοφαντίες εναντίον ενός αδελφού τους, ενώ παραλλήλως συχνά υπενθύμιζε προς τη μονή ότι είχε φυτέψει αμπέλι, σε κτήμα του μετοχίου, είχε οικοδομήσει κελιά και είχε εξοπλίσει το ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου με ιερά σκεύη, ρωσικής μάλιστα προελεύσεως, αλλά και λειτουργικά βιβλία. Το 1882, η κυρίαρχη μονή αποφάσισε η επιτροπεία του μετοχίου να ανατεθεί εξ ημισείας και στον ιερέα Στέφανο Θεοχάρη, από το Βαθύ της Σάμου, υπό τον όρο αυτός να γίνει πλήρης κυριάρχος μόνο μετά τον θάνατο του Μητροφάνη.

Ο Μητροφάνης κινήθηκε ώστε να μείνει ανενεργή η απόφαση αυτή. Από την άλλη πλευρά ο Στέφανος το 1885 συμμαχίχσε με τον Γενικό Αρχιερατικό Επίτροπο του Αρχιεπισκόπου Σάμου Γαβριήλ, ο οποίος τότε ως συνοδικός απουσίαζε στην Κωνσταντινούπολη. Πρόκειται για τον Αρχιμανδρίτη Νεόφυτο Ψάθα, που άρχισε να γράφει στο Βατοπαιδί καταγγέλλοντας ότι ο ήδη γέρων επίτροπος είχε αφήσει την διαχείριση του μετοχίου σε μια νεαρή γυναίκα, επιλήψιμου ήθους και διαβλητής διαγωγής, την οποία και είχε εγκαταστήσει εκεί⁶¹.

Πρόκειται για την Καλιώ, θυγατέρα του Κωνσταντίνου Ξεβράκωτου, από το Βαθύ, για την οποία έγινε λόγος και προηγουμένως. Η διαμάχη κορυφώθηκε την επόμενη χρονιά, το 1886. Η διαμάχη μάλιστα φαινόταν ότι έκλινε υπέρ του Στεφάνου, το ήθος του οποίου είχαν εγγυηθεί οι πολιτικές και εκκλησιαστικές αρχές του νησιού. Καθώς ο Μητροφάνης συνειδητοποίησε ότι δεν μπορούσε να αποφύγει την συνύπαρξη με τον Στέφανο, αναδιπλώνόμενος, πρότεινε ο ίδιος την αντικατάστασή του από το νεώτερο ιερέα, υπό τον όρο να συνεχίσει να παραμένει στο μετόχι.

Ωστόσο, ενώ η συμφωνία επιτεύχθηκε, και ο Στέφανος πήγε στο Άγιον Όρος και ανέλαβε την επιτροπεία του μετοχίου, αναλαμβάνοντας ταυτοχρόνως και την

⁶¹ Από εκκλησιαστική άποψη πρόκειται περί «συνεισάκτου γυναικός». Για το ζήτημα των «συνεισάκτων», που κατά περιόδους απασχόλησε την Εκκλησία, βλ. Ιω. Αντ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Συνεισάκτοι. Το ζήτημα των Συνεισάκτων στην Αρχαία Εκκλησία*, Αθήνα 2000, όπου και η σχετική προγενέστερη βιβλιογραφία. Πρβλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Το βατοπαιδινό μετόχι του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στη Σάμο: Όψεις της ζωής του (19ος - 20ός αι.)», *Εκκλησιαστικός Φάρος* 81 (2010) 39-81.

υποχρέωση να περιθάλπει και να γηροκομεί τον Μητροφάνη έως τέλους της ζωής του, η παρουσία και η δράση της Καλιώς ματαίωσε τα σχέδια αμοτέρων των πλευρών. Μη δεχόμενη να φύγει από το μετόχι, και αντιδρώντας στα σχέδια του Στεφάνου να εγκαταστήσει εκεί την πολυμελή οικογένειά του, άρχισε να χρησιμοποιεί τον Μητροφάνη, για να υποσκάψει την κυριότητα του Στεφάνου. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι παρά το ότι ο Αρχιμανδρίτης Νεόφυτος, στα επάλληλα γράμματά του προς τη μονή αφήνει συνεχείς υπαινιγμούς για την πιθανή επιλήψιμη υπόσταση της σχέσης ανάμεσα στον Μητροφάνη και την Καλιώ, η πραγματικότητα είναι μάλλον διαφορετική. Στο πρόσωπο της πρώην ελευθεριάζουσας και οπωσδήποτε δυναμικής γυναίκας –για την μετάνοια και τον ανεπίληπτο τρέχοντα βίο της οποίας είχαν εγγραφεί εγγράφως στο μοναστήρι κάτοικοι της περιοχής και γείτονες του μετοχίου– ο ασθενής και γέρων Μητροφάνης φαίνεται ότι είχε βρει απαντοχή και ελπίδα περιποίησης, ενώ η ίδια η Καλιώ, με την κάκιστη οικονομική της κατάσταση, είχε βρει στο πρόσωπο του ανήμπορου ιερομονάχου την ελπίδα για μια καλλίτερη και πιο άνετη ζωή. Έτσι, όταν η παρουσία του Στεφάνου άρχισε να διαφαίνεται ως απειλή αυτών των βεβαιοτήτων, η Καλιώ αντέδρασε δια του Μητροφάνη, στον οποίο καλλιέργησε το ψευδές αίσθημα ότι τον περιφρονούν, τον ταπεινώνουν και τον παραβλέπουν, παρά τις υπηρεσίες του προς το μετόχι, και χωρίς να έχουν, ακόμη και οι πατέρες της κυρίαρχης μονής, αυτό το δικαίωμα.

Από τον Οκτώβριο του 1886 ως τον Μάρτιο του 1888 μια πλημμυρίδα εγγράφων για το περίπλοκο αυτό ζήτημα έφτασε στην Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, και θησαυρίστηκε στο αρχείο της. Από τη μία πλευρά ο Μητροφάνης, με συνεχείς αναφορές του, στις οποίες από ένα σημείο και μετά έπαψε να απαντά η μονή Βατοπαιδίου, παραπονούνταν διαρκώς για την δύστροπη οικογένεια του Στεφάνου, που δεν τον άφηνε να ησυχάσει, για τις εναντίον του συκοφαντίες και για την έλλειψη αδελφικής αλληλεγγύης από μέρους των βατοπαιδινών πατέρων, και ζητούσε ανανέωση της ενοικίασης στο πρόσωπό του –φτάνοντας μέχρι του σημείου να προτείνει και αύξηση του ενοικίου– και υπενθυμίζοντας τα όσα είχε πράξει υπέρ του μετοχίου, αφού χωρίς το σχετικό εισόδημα θα καταντούσε πλάνης, άστεγος και άπορος.

Στους αντίποδες, ο Στέφανος καταφερόταν εναντίον της Καλιώς, η οποία δεν τον άφηνε να διοικήσει το μετόχι και να περιποιηθεί, κατά την υποχρέωσή του, τον ασθενή Μητροφάνη, και ζητούσε αυτή να αποβληθεί επισήμως από το μετόχι. Στο πλευρό του Στεφάνου και ο Αρχιμανδρίτης Νεόφυτος, με χρήση σκληρής γλώσσας, και με συνεχείς αναφορές στον σκανδαλισμό των πιστών, είχε ήδη δύο φορές εξώσει την Καλιώ από το μετόχι, με την χρήση εκκλησιαστικών δικαιοδοσιών και της ισχύος των πολιτικών αρχών του νησιού, αλλά αυτή πάντοτε επέστρεφε, με την υποστήριξη του Μητροφάνη.

Ωστόσο, οι βατοπαιδινοί πατέρες έδωσαν την πρόπουσα λύση με μετριοπάθεια και διάκριση, χωρίς τη χρήση βίας, που πραγματικά θα σκανδάλιζε τους πιστούς, αφού το μετόχι βρίσκεται στις παρυφές του χωριού Βαθύ, και η επαφή των κατοίκων με τα τεκταινόμενα εκεί ήταν καθημερινή. Ήδη από τον Μάιο του 1887 το μοναστήρι αλληλογραφούσε, για διάφορες υποθέσεις του, μόνο με τον ιερέα Στέφανο, ενώ την ίδια χρονιά, με τη λήξη της τελευταίας συμβάσεως επ' ονόματι του Μητροφάνη, το μετόχι ενοικιάστηκε από την κυρίαρχη μονή αποκλειστικά στον ιερέα Στέφανο, με την υποχρέωση ωστόσο της φροντίδας προς τον ασθενή Μητροφάνη. Ο τελευταίος, παρά το ότι απειλούσε με προσφυγές στα πολιτικά και στα εκκλησιαστικά δικαστήρια, αλλά και στην κρίση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τελικά αποσύρθηκε στην μονή Αγίας Ζώνης⁶², στην πλησιόχωρη με το μετόχι Βλαμαρή⁶³ της Σάμου, όπου και μετά από λίγο εκοιμήθη, την Παρασκευή 11 Ιουνίου 1888⁶⁴.

Στις αναφορές των κατοίκων των χωριών της Σάμου το 1831, με τις οποίες ζητούσαν την ένταξη του νησιού στα όρια του πρώτου ελεύθερου ελληνικού κράτους, αναφέρονται μέλη και άλλων κλάδων της οικογένειας, εγκατεστημένοι σε διάφορα χωριά του νησιού. Συγκεκριμένα στις αναφορές αυτές υπογράφουν και οι Αγγελής Μπαρμπούνης στη Χώρα⁶⁵, Γεώργης Μπαρμπούνης στους Βουρλιώτες⁶⁶, Γιάννης Μπαρμπούνης στον Μαραθόκαμπο⁶⁷, Ζαφείρης Μπαρμπούνης στον Μαραθόκαμπο⁶⁸, Ιωάννης Μπαρμπούνης στον Μαραθόκαμπο επίσης⁶⁹, Μ. Μπαρμπούνης στη Χώρα⁷⁰, Νικόλαος Μπαρμπούνης στους Βουρλιώτες⁷¹, Χριστόδουλος

⁶² Υπάρχει η προφορική παράδοση ότι ο ερειπωμένος ναός της Αγίας Ζώνης, επί του οποίου το 1695 ο ιερομόναχος Μελέτιος ίδρυσε τη μονή ήταν βατοπαιδινό μετόχι, αυτό όμως δεν επιβεβαιώνεται από τις αρχαικές πηγές μας, και κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται για παράδοση που δημιουργήθηκε λόγω της αφιέρωσης στην Αγία Ζώνη της Θεοτόκου, η οποία, ως γνωστόν, έχει θεσπιστεί στην Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Βλ. Επ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, 4, ό.π., σ. 338-342, και Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Η εξέλιξη της έρευνας για την ιερά μονή Αγίας Ζώνης Σάμου», *Έλευσις* 9-10 (1996), σ. 97-98. Για την Αγία Ζώνη στο Βατοπαίδι βλ. Μ. ΠΟΛΥΒΙΟΥ, «Ο ναός της Αγίας Ζώνης στη μονή Βατοπεδίου», στον τόμο *Ιερά Μονή Βατοπεδίου. Ιστορία και τέχνη*, Αθήνα 1999, σ. 155-170.

⁶³ Για το τοπωνύμιο αυτό της Σάμου βλ. Φανή ΔΡΟΣΟΓΙΑΝΝΗ, «Δύο σαμιακά τοπωνύμια (Κλαμαδός και Βλαμαρή)», *Αρχαιολογική Εφημερίς* 128 (1989) 129-136.

⁶⁴ Για το όλο ιστορικό, με τα σχετικά έγγραφα από το βατοπαιδινό αρχείο σχολιασμένα, βλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, *Το Βατοπαιδινό Μετόχι τον Εναγγελισμό της Θεοτόκου στο Βαθύ της Σάμου*, Άγιον Όρος 2010, με λεπτομέρειες και βιβλιογραφία.

⁶⁵ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 609.

⁶⁶ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 573.

⁶⁷ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 574.

⁶⁸ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 574.

⁶⁹ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 574.

⁷⁰ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 609.

⁷¹ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 573.

Μπαρμπούνης στον Μαραθόκαμπο⁷² –ο οποίος σε άλλη πηγή αναφέρεται και ως Χριστόδουλος Βαρβούνης⁷³, χαρακτηριστικό δείγμα της διπλοτυπίας του επωνύμου, για την οποία και παραπάνω έγινε λόγος– και Γιαννιός Μπαρμπούνης⁷⁴. Φυσικά, στα έγγραφα αυτά υπάρχουν και οι αναφορές στον κλάδο της οικογένειας που έμεινε στη γενέτειρά της, στο Βαθύ της Σάμου, για τον οποίο έγινε και παραπάνω λόγος⁷⁵. Άγνωστη βεβαίως παραμένει η ακριβής συγγενική σχέση όλων αυτών, και η μεταξύ τους σχέση, αποτελούν ωστόσο μέλη μιας ευρύτερης οικογενειακής δομής, που φαίνεται πως είχε, με τον καιρό, εξαπλωθεί σε ολόκληρο το νησί.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η πολιτική θέση της οικογένειας υπήρξε, κατά κανόνα επαναστατική, και μαχητικά υπέρμαχη της ένωσης της Σάμου με την Ελλάδα. Δεν θα μπορούσε λοιπόν να λείπει εκπρόσωπός της από τα γεγονότα που οδήγησαν τελικά στην εκπλήρωση του οράματος ελευθερίας των Σαμίων. Ανάμεσα στους ερήμην καταδικασθέντες σε ισόβια δεσμά για τα γεγονότα του κινήματος του 1908, εναντίον του Ηγεμόνα Ανδρέα Κοπάση, υπήρξε και ο Ηλίας Βαρβούνης⁷⁶, που είχε πάρει ενεργό μέρος στο κίνημα εκείνο, του οποίου απώτερος στόχος ήταν ο περιορισμός των φιλο-οθωμανικών αυθαιρεσιών του Κοπάση και η αποκατάσταση των προνομίων της αυτόνομης ηγεμονικής πολιτείας της Σάμου. Και τούτο επειδή οι Σάμιοι αντιλαμβάνονταν τα προνόμια αυτά ως όχημα για την τελική επίτευξη της ένωσης με το ελεύθερο ελληνικό κράτος, άρα ως μέσο για την ποθούμενη εθνική αποκατάσταση των Σαμίων⁷⁷.

Κατά την προφορική οικογενειακή παράδοση, το πατρικό της οικογένειας βρισκόταν στο Βαθύ, στην ενορία της Αγίας Ματρώνας. Στο πανηγύρι της μάλιστα, στις 20 Οκτωβρίου, συνεχίζουν οι απόγονοι που ζουν στη Σάμο να συγκεντρώνονται εκεί. Οι δεσμοί αυτοί έχουν και αρχειακή τεκμηρίωση: το 1880 ο Α. Βαρβούνης διορίζεται επίτροπος του ναού⁷⁸, μια παράδοση που συνεχίστηκε μέχρι πρότινος, επιβεβαιώνοντας το δέσμιό της οικογένειας με το λίκνο της, στην καρδιά του παραδοσιακού οικισμού του Βαθού.

Ένας κλάδος της οικογένειας, απόγονοι του Δημήτρη Μπαρμπούνη, εγκαταστάθηκε στους Βουρλιώτες. Το γνωρίζουμε επειδή το 1890 εκδίδεται ηγεμονικό

⁷² Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 574.

⁷³ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 595.

⁷⁴ Ν. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, *Σαμιακά...*, ό.π. 1, σ. 612.

⁷⁵ Βλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Ονοματολογικό υλικό του 19^{ου} αιώνα από το χωριό Βαθύ της Σάμου», *Παρνασσός* 37 (1995) 31-50, όπου και αναφορά των ονομάτων για τα οποία έγινε και προηγουμένως λόγος.

⁷⁶ Ιω. ΒΑΚΙΡΤΖΗΣ, *Ιστορία της Ηγεμονίας Σάμου, 1834-1912*, Αθήνα 2005, σ. 527.

⁷⁷ Για τις ιδέες αυτές βλ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, *Το όραμα της ελευθερίας στη σαμιακή κοινωνία (1800-1912)*, Αθήνα 2008, όπου και σχετικά παραδείγματα για παρόμοιες τάσεις.

⁷⁸ ΓΑΚ-Αρχαία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1880, αρ. 199 – 3 Ιουνίου 1880.

διάταγμα για τον μετριασμό της ποινής του Δημ. Κ. Βαρβούνη, από τους Βουρλιώτες⁷⁹, ενώ την επόμενη χρονιά του απονέμεται χάρη⁸⁰.

Ένας άλλος κλάδος ρίζωσε στους Μυτιληνιούς, από τον οποίο προέρχεται ο Αναγνώστης Βαρβούνης, πρωταγωνιστής μιας τοπικής φιλονικίας το 1836, που έχει αποτυπωθεί στις πηγές της πρώτης ηγεμονικής περιόδου της Σάμου⁸¹.

Σε όσα προηγήθηκαν δεν αναφέρθηκαν βέβαια όλοι οι απόγονοι της συγκεκριμένης σαμιακής οικογένειας, καθώς δεν αναφέρονται στις πηγές. Σταθήκαμε μόνο, όπως ήταν φυσικό, σ' εκείνους που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ήρθαν στο προσκήνιο της ιστορίας, και αποτυπώθηκαν στα αρχαιακά τεκμήρια και στη σχετική βιβλιογραφία. Ωστόσο, παρά τον αποσπασματικό χαρακτήρα της αφήγησης, μέσα από τη ζωή και τη δράση των επιφανών μελών της οικογένειας αναπαράγεται η ταραγμένη ιστορική πορεία της Σάμου, κατά τον 18^ο και τον 19^ο αιώνα, εποχή κατά την οποία το νησί συχνά πρωταγωνίστησε στις ελληνικές και στις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις.

Μέσα στον κυκεώνα των γεγονότων, μια τυπική οικογένεια από το Βαθύ συμμετέχει στην επανάσταση, περνά από τη γεωργία στο εμπόριο και στη ναυτιλία, παίρνει το μέρος των προοδευτικών δυνάμεων της εποχής, μάχεται και αγωνίζεται. Ορισμένα από τα μέλη της βρίσκουν ηρωικό θάνατο, άλλοι, κυρίως της δεύτερης μετά τους πρώτους αγωνιστές γενιάς, συμβιβάζονται με τα καθεστάτα και τα εξυπηρετούν. Έχοντας βαθιά θρησκευτικότητα, όλοι συνδέονται με την Ορθόδοξη Εκκλησία, χρηματίζουν επίτροποι, ορισμένοι δε ακολουθούν τη σταδιοδρομία του κληρικού, χωρίς να απεμπολούν και τις εμπορικές τους κλίσεις.

Σε κάθε περίπτωση, μέσα από την ιστορική διαδρομή που επιχειρήθηκε παραπάνω περνούν τα τυπικά χαρακτηριστικά της ζωής των Σαμίων, συγκεντρωμένα σε μία οικογένεια που συνεχίζει μέχρι σήμερα την παρουσία και τη δράση της στο νησί.

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

*Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας
Π. Τσαλδάρη 1
69100 Κομοτηνή (ΕΛΛΑΣ)
mvarv@otenet.gr*

⁷⁹ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1890, αρ. 230 – 31 Αυγούστου 1890.

⁸⁰ ΓΑΚ-Αρχεία Σάμου, φάκ. Υποαρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου, σειρά Διατάγματα 1891, αρ. 094 – 19 Απριλίου 1891.

⁸¹ Χρ. ΛΑΝΔΡΟΣ, *Η μετεπανάστατική Σάμος σε υποτελεία. Το πρώτο Πρωτόκολλο Αλληλογραφίας της Ηγεμονίας, 1834-1835*, Αθήνα 2001, σ. 618 αρ. 2489 και σ. 668 αρ. 2736.

